

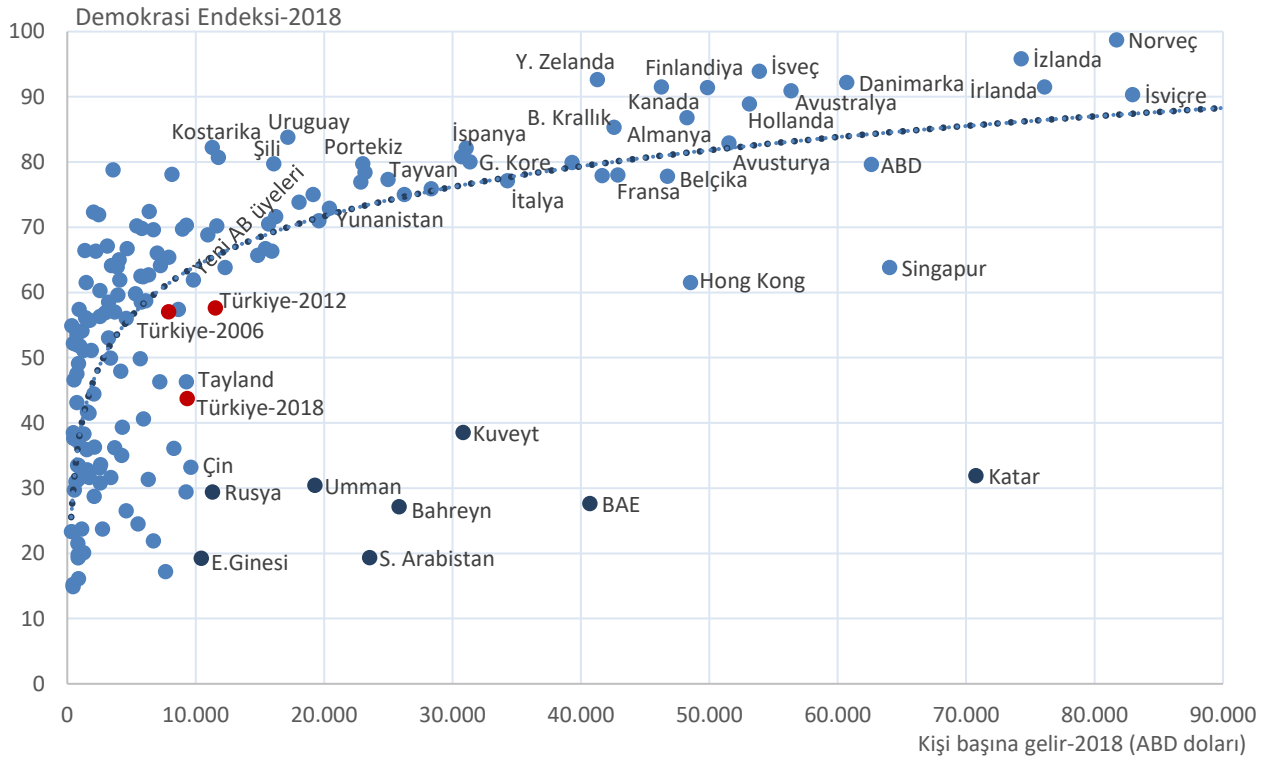
Demokrasi ve kişi başına gelir ilişkisi

Sumru Öz¹

Türkiye ekonomisinde bozulmanın ne zaman başladığını son 16 yıla ait temel göstergelerden yararlanarak ortaya koymaya çalışan EAF Araştırma Notu No.19-06, bozulmanın 2012 yılından sonra başladığı sonucuna varmıştı [1]. Ekonomide 2012'den sonra yaşanan bozulmanın neden kaynaklandığını araştırırken karşımıza çıkan bir gösterge de The Economist dergisinin araştırma birimi Economic Intelligence Unit (EIU)

tarafından 2006 yılından beri yayımlanan ve 100 en yüksek düzeyi işaret edecek şekilde 1-100 arası bir değer alan "demokrasi endeksi". Bu araştırma notunda, 160 ülke için EIU demokrasi endeksi ile ülkelerin² kişi başına gelirleri arasındaki ilişki inceleniyor. Daha önce yapılan benzer çalışmalardan [2] farklı olarak aşağıdaki grafikte kişi başına gelir doğal logaritması alınmadan, yani doğrudan ABD doları olarak yatay eksene yerleştiriliyor. Bu sayede iki veri arasında pozitif bir ilişki olduğuna dair bulgudan daha fazla saptamada bulunmak mümkün hale geliyor.

Ülkelerin demokrasi endeksi ve kişi başına gelirleri - 2018

Kaynaklar: Economist Intelligence Unit Democracy Indices [3] ve IMF [4]

¹ Koç Üniversitesi-TÜSİAD EAF

² 114 bin dolar kişi başına geliriyle bir istisna oluşturan Lüksemburg (demokrasi endeksi 88,1) grafikte yer almıyor.

Ülkelerin demokrasi endeksi ile milli gelirlerinin karşılaştırıldığı yukarıdaki grafikte ilk göze çarpan, 2018 yılı itibarıyla yaklaşık olarak 10 bin ABD dolarının altında bir kişi başı gelire sahip olan ülkeler için demokrasi endeksi ile kişi başına gelir arasında belirgin bir ilişkinin bulunmadığı. Demokrasi endeksi ile kişi başına gelir arasında bir ilişki bulamayan [5], hatta otoriter bir yönetime sahip olduğu 1961-87 arasında hızlı büyüyen Güney Kore ve son dönemde hızlı büyüyen Çin örneğine bakarak demokrasi ve ekonomik gelişme arasında negatif bir ilişki olduğunu savunan çalışmalar³, farklı gelir düzeylerine sahip ülkeleri aynı analize dahil ettikleri için böyle bir sonuca varıyor gibi görünüyor. Oysa yukarıdaki grafikte, petrol ihracatçısı ülkeler⁴ dışında tutularak hesaplanan eğilim çizgisi, 10 bin doların üzerinde gelire sahip olan ülkelerde demokrasi endeksi ile kişi başına gelir arasında kuvvetli bir ilişki olduğunu gösteriyor. Ayrıca bu ülkelerin tamamında EIU demokrasi endeksi 60 puanın üzerinde.

Yukarıdaki grafikte, Türkiye'nin 2006 ve 2012 yıllarına⁵ ait değerleri de yer alıyor. Buradan 2012 yılında Türkiye'nin bir istisna oluşturduğunu, yani petrol zengini ülkeler gibi 60 puanın altında bir demokrasi endeksine sahip olmasına rağmen kişi başı gelirinin 10 bin doların üzerinde olduğunu görüyoruz. Bir başka deyişle, 2012 yılında Türkiye'nin 57 civarında olan demokrasi endeksine göre yüksek bir kişi başına gelire sahip olduğunu söyleyebiliriz. Petrol zengini olmayan bir ülke olarak Türkiye'nin bunu nasıl sağladığı ayrı bir konu, ancak sürdürülebilir olmadığı 2013 yılından itibaren dolar bazında sürekli düşen ve 2018 yılında 10 bin doların altına inen kişi başına gelir verisinden anlaşılıyor. Ayrıca Türkiye'nin demokrasi endeksi, bu verinin açıklanmaya başladığı 2006 ile 2012 arasında 57 civarında seyrettikten sonra düşmeye başlamış, 2018 yılı itibarıyla de 43,7'ye gerilemiş durumda. Türkiye'nin temel ekonomik göstergelerindeki bozulmanın da 2012 yılında başladığı göz önüne alındığında demokrasi endeksindeki düşüş ile kişi başına gelir ve diğer göstergelerdeki bozulmanın ilişkili olduğu söylenebilir.

Yukarıdaki analiz -en azından petrol ihracatçısı olmayan ülkeler için- belli bir gelir düzeyinden sonra demokrasi ile ekonomik gelişmişlik arasında kuvvetli pozitif bir ilişki olduğunu göstermekle beraber nedensellik ilişkisinin yönünü saptamaya olanak tanımıyor; yani demokrasi gelişirse milli gelir de artar gibi bir sonuca varmak için yeterli değil. Ancak yüksek gelire sahip petrol ihracatçısı ülkelerin düşük demokrasi endeksine sahip olması, en azından nedenselliğin diğer yönde çalışmadığını, yani ülkeler zenginleştikçe demokratik kurumları da gelişir demenin mümkün olmadığını gösteriyor. "Kalkınmanın yolu daha fazla demokratikleşmeden geçiyor" başlıklı makalede belirtildiği gibi [6] geleneksel sanayiden çok daha fazla katma değer yaratan inovasyon ve yaratıcılığın ön plana çıktığı günümüzde, eleştirel düşüncüyü desteklemek; farklı yaşam tarzlarını, inançları ve azınlıkları koruma altına almak; sorgulama, hak arama ve muhalefet etme hürriyetini geliştirmek; bağımsız bir hukuk sistemi kurmak; toplumun öz güvenini, üretkenliğini ve yaratıcılığını artırmak ekonomik kalkınma üzerinde gün geçtikçe artan bir etkiye sahip olabilir. İnovasyon ve yaratıcılığın ekonomideki öneminin daha fazla olduğu üst gelir grubundaki ülkelerde, demokrasi ile milli gelir arasındaki ilişkinin belirginleştiğini yukarıdaki grafik de destekliyor.

³ Demokrasi ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki üzerine bir literatür taraması için bkz. Serap Barış ve Mehmet Erdoğan (2018) 21. Yüzyılda demokrasi ve ekonomik büyüme ilişkisi: Bir literatür incelemesi. Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi. 2018. Cilt: 9. Sayı: 20.

⁴ Koyu mavi ile işaretlenmiş petrol ihracatçısı ülkeler hesaba katıldığı zaman eğilim çizgisi bir miktar aşağıya kaymakla beraber yine de demokrasi ile ekonomik gelişmişlik arasında kuvvetli bir ilişki olduğuna işaret ediyor.

⁵ 2006, EIU demokrasi endeksinin hesaplandığı en eski sene, 2012 ise bu endeksin Türkiye için en yüksek değeri aldığı yıl olduğu için seçildi.

Sonuçlar

Bu araştırma notu, petrol ihracatçıları hariç, 10 bin doların üzerinde bir kişi başı milli gelire sahip olan ülkelerde demokrasi endeksi ile gelir arasında kuvvetli bir pozitif ilişki olduğunu gösteriyor. Türkiye 2012 yılında 12 bin doları aşan milli gelire ve 57 civarında olan demokrasi endeksine ulaştıktan sonra her iki göstergede de kayıp yaşamaya başlıyor. 2011 seçimlerinden sonra Merkez Bankası bağımsızlığının tartışma konusu olması [7] başta olmak üzere ekonomi ve diğer alanlarda kendisini gösteren otoriterliğin artarak devam etmesine paralel bir şekilde Türkiye'nin EIU Demokrasi Endeksi, 2012 yılından sonra sürekli azalıyor ve 2018 itibarıyla 14 puan kayıpla 43,7'ye geriliyor. Aynı dönemde kişi başına gelir de 12,4 bin dolardan 9,3 bin dolara düşüyor. Buradan hareketle, Türkiye'nin temel ekonomik göstergelerinde 2012 yılında başlayan bozulmanın arkasında otoriter yönetim anlayışının hakim olmaya başlamasının rolü olabileceği ortaya çıkıyor. Özetle, petrol zengini ülkeleri bir yana bırakırsak, dünyada yüksek demokrasi standartlarına sahip olmadan orta gelir düzeyini aşabilmiş bir ülke yok ve Türkiye de buna istisna oluşturmuyor.

Kaynaklar

- [1] Öz, Sumru (2019) Temel göstergelerle 2003 sonrası Türkiye ekonomisi. EAF Araştırma Notu No. 19-06. https://eaf.ku.edu.tr/wp-content/uploads/2019/07/eaf_an1906.pdf
- [2] Belli, Tuğrul (2012) Milli gelirimize göre yeterince demokratik miyiz? Dünya Gazetesi, 26 Temmuz 2012 <https://www.dunya.com/kose-yazisi/milli-gelirimize-gore-yeterince-demokratik-miyiz/13825>
- [3] Economist Intelligence Unit Democracy Indices https://docs.google.com/spreadsheets/d/1dOnoZrwAWxNBTDSfDgG06_aLWUz4R6fgDhRaUZbDzE/edit#gid=1033300798
- [4] IMF World Economic Outlook Datasets (April 2019) <https://www.imf.org/external/datamapper/datasets/WEO/1>
- [5] Syema, I. E., U. Jayasinghe ve H. Batool (2019) The democracy and economic growth nexus in different governing regimes: Cross-country evidence. ResearchGate. <https://www.researchgate.net/publication/332383216>
- [6] Belli, Tuğrul (2014) Kalkınmanın yolu daha fazla demokratikleşmeden geçiyor. Dünya Gazetesi, 13 Kasım 2014 <https://www.dunya.com/kose-yazisi/kalkinmanin-yolu-daha-fazla-demokratikleşmeden-geçiyor/21935#>
- [7] Akyol, Taha (2019) Merkez Bankası için eski kavga. Karar Gazetesi. 9 Temmuz 2019 <https://www.karar.com/yazarlar/taha-akyol/merkez-bankasi-icin-eski-kavga-10687>